

Jiddisch i Jerusalem

Var skall man befinna sig i världen för att ha möjlighet att praktisera sin jiddisch? Ja, Jerusalem är väl knappast den bästa platsen, såvida man inte vill språka med chassiderna, men de är vanligtvis inte så pigga på att tala med någon ofrom. Men, det finns andra möjligheter i stan att rådbräka språket. Vattenhålet ligger bakom centralbusstationen, på Yermiyahugatan nr. 52. Där i källaren ligger יונג יידיש, "Jung Jiddisch", en väl insutten lokal, som nostalgiskt frammanar ungdomens källarjazzklubbar, bara betydligt sunkigare. Nåväl! I det 50 kvadratmeter stora rummet har Avrom Burstajn, född i Mea Shearim, samlat runt 6 000 böcker på jiddisch, vilka bokstavligen täcker väggarna. Undertecknads favoritplats är vid sidan av Avrom Sutzkevers samlade årgångar av די גאלדענע קייט "Di Goldene Keit"; andra raden framifrån till vänster.

Avrom Burstajn gör havdala

DS fick en pratstund med samlaren, jiddischaktivisten och multiinstrumentalisten Burstajn. Han berättade, att Jung Jiddisch startades av sångaren/aktivisten Mendy Cahan nere i Tel Aviv, där man lyckats samla ihop över 50 000 jiddischböcker. Tel Aviv-avdelningen ligger i den gigantiskt stora busstationen. Inom parentes; till för något år sedan var den världens största, men har nu förvandlats till ett kommersiellt träsk och läsaren uppmanas verkligen inte att gå dit ensam efter mökrets inbrott. Burstajn berättar, att ungefär 100 000 människor i Israel talar jiddisch, att han samlat ihop de 6 000 böckerna, för att inte det jiddiska kulturarvet skall försvinna, vidare att chassiderna i stan ger ut två dagstidningar på jiddisch, varav den ena av Satmar-gruppen.

Att påstå att jiddisch är utsatt i Israel är en kraftig underdrift - det sionistiska projektet bekämpade ju språket med alla till buds stående medel. Men, det upplever nu en blygsam renässans i landet. Enligt Burstajn beror den på att jiddisch och framför allt klezmermusik är "inne" i Europa just nu. Och det som är

"inne" i Europa, blir också "inne" i Israel, säger han.

Men, det som han helst vill tala om är ett kommande projekt. Han kämpar för att starta ett klezmerinstitut i Jerusalem. Ett ställe där *klezmerim* från alla länder kommer att kunna samlas, spela tillsammans och vidareutveckla sig. För; som han säger "här är källan. Här spelar vi äkta klezmer". Själv försörjer han sig genom att spela på bröllop och olika arrangemang och trakterar då dragspel, piano och klarinett. Av de pengar han spelat ihop har 200 000 Schekel gått till att bygga upp Jung Jiddisch.

Finns klezmerns källa i Jerusalem? Skall frågan besvaras traditionellt, så är nog svaret "Nej!". Å andra sidan... det beror på hur långa traditioner man följer! Sitter man en lördagkväll på Jung Jiddisch och lyssnar på den genialiske klarinettisten Nachman Zucker och hans band "Fargenigun", (en ordvits, omöjlig att översätta) när de spelar så tinningslockarna kryllar sig, är man nog benägen att hålla med. "Fargenigun" med sättningen klarinett, dragspel, bas och slagverk spelar lågt och högt, från amerikansk-jiddisch schmalz till *nigunim* från Safed samt traditionell klezmer däremellan. När man hör Zucker, som för övrigt är autodidakt, spela klarinett, så inser man, att klezmermusiken en gång i tiden var en stark ingrediens i det som senare skulle kallas "New Orleans Jazz".

Varje lördagkväll kl. nio arrangerar Burstajn ett schabbestisch i sin källare. Seansen börjar med *havdole* och slutar med vild klezmer och däremellan serveras *kugel* på potatis med saltgurka. Allt för det facila priset av 40 Schekel.

Men, om någon läsare till äventyrs skulle vilja slippa klezmertutandet och ändå prata jiddisch under ett Jerusalembesök... Här kommer ett tips från DS: Gå ner till Jaffaporten! Om det på bänken utanför turistbyrån sitter en muskulös grekisk-ortodox präst i 60-årsåldern - och det gör det nästan alltid - så gå fram till honom med den sedvanliga hälsningen עפעס נייעס?, "*epes naies?*"! Då svarar han med samma mynt. Fader Alexandr Winogradsky Frenkel föddes nämligen av judiska föräldrar i Ukraina och hans modersmål är jiddisch, den ukrainska varanten. F. ö. talar han en handfull andra språk, bl. a. svenska och finska. Men, hur kan en ukrainsk jude bli ortodox pop? Tja, hur kunde tonerna från judiska klezmerklarinetter i Central-europa färga av sig på sina svarta kollegor i New Orleans? Kan det bero på den jiddiska världssammansvärjningen?

Här en länk till Jung Jiddisch:
<http://yiddish.co.il/about/>